

Sto let spolupráce – úvodem k výročí Přírodovědecké fakulty UK

Akademie věd
České republiky

Vážené čtenářky, vážení čtenáři, mám milou povinnost uvést následující sérii článků připravovaných redakcí Živy ke 100. výročí založení Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, a to příspěvkem, který by přiblížil letitou a velmi plodnou spolupráci PřF UK s Akademií věd České republiky. Povinnost o to milejší, že jsem sama vystudovala biochemii na této fakultě a tři předsedové i několik místopředsedů Akademie věd byli také právě jejími absolventy.

Nejdříve bych ráda zdůraznila, že aktivní účast na vzdělávání, a především na tom vysokoškolském, považuje Akademie věd za samozřejmou a významnou součást svého poslání. Vzájemné vztahy mezi Akademií věd a vysokými školami dlouhodobě sleduje a koordinuje Rada pro spolupráci s vysokými školami a přípravu vědeckých pracovníků Akademie věd, která je poradním orgánem Akademické rady AV ČR. Za jeden z nejvýznamnějších příspěvků Akademie věd ke vzdělávání považuji výchovu studentů a vedení studentských kvalifikačních prací, se zvláštním zřetelem na výchovu doktorandů. K dnešnímu dni jsme např. s vysokými školami uzavřeli již 16 dohod o spolupráci při uskutečňování doktorských studijních programů podle nedávné novely vysokoškolského zákona. V ústavech Akademie věd se školí průběžně každý rok přes dva tisíce doktorandů. Pracovníci Akademie věd se ve značném rozsahu podílejí také na přímé výuce a vedení studentů na bakalářském i magisterském stupni. V minulém roce jsme zajišťovali více než pět tisíc semestrálních cyklů přednášek, cvičení nebo seminářů v celkovém rozsahu kolem 70 tisíc hodin. Že je taková spolupráce oboustranně prospěšná, dokumentuje nejlépe více než 50 společných pracovišť a stovky projektů mezi ústavu AV ČR a vysokými školami.

V procesu přeměn Akademie věd v uplynulých dekádách rovněž došlo k významnému rozšíření spolupráce s PřF UK. Mnoho jejích absolventů pracuje v ústavech Akademie věd a řada našich vědců působí zároveň na fakultě i v Akademii věd. Pracovníci Akademie věd jsou aktivní ve vědeckých a oborových radách doktorských studijních programů této fakulty, přičemž její pracovníci jsou reciprocně členy rad a dozorčích rad ústavů Akademie věd. Naši vědci jsou rovněž externími školiteli diplomových a doktorských prací studentů PřF UK nebo členy zkušebních komisí u státních závěrečných zkoušek. Kromě této dlouhodobé spolupráce probíhá i kooperace na dílčích projektech. Z mnoha z nich bych ráda zmínila především společný projekt

centra BIOCEV ve Vestci u Prahy, v němž propojily svůj výzkumný a lidský potenciál dvě špičkové instituce – Univerzita Karlova (Přírodovědecká fakulta a 1. lékařská fakulta) a 6 ústavů Akademie věd. Cílem vědeckého programu centra je detailní poznání buněčných mechanismů na molekulární úrovni, vývoj nových léčebných postupů, včasné diagnostiky, biologicky aktivních látek včetně chemoterapeutik, proteinového inženýrství a jiných technologií. Dalším společným projektem je např. doktorský program Biomedicina, jehož účelem je vytvořit koncepčně jednotný systém studia a vědecké přípravy absolventů doktorského studia v biologii a medicíně a zabezpečit vhodné podmínky pro společnou realizaci doktorských studijních programů v této oblasti. O vynikající úrovni vzájemných vztahů svědčí i skutečnost, že v uplynulých týdnech v souvislosti s bojem proti pandemii covidu-19 firma IOCB Tech, dceřiná společnost Ústavu organické chemie a biochemie AV ČR, podpořila pěti miliony korun týmy vedené Ruth Tachezy a Ivanem Hirschem z katedry genetiky a mikrobiologie PřF UK.

Alespoň několika slovy bych chtěla připomenout také širší kontext tohoto kulatého výročí. Založením PřF UK 24. června 1920 vyvrcholily snahy o institucionalizaci české přírodovědy. V meziválečném období, až do německé okupace českých zemí v r. 1939, patřila fakulta mezi přední přírodovědecká pracoviště v Evropě. Bohužel v důsledku nacistické perzekuce došlo k destrukci veškerého života fakulty a několik členů profesorského sboru navíc zaplatilo svým životem. Další politickou událostí, která neblaze zasáhla do chodu fakulty, byly poúnorové čistky v r. 1948. Ráda však konstatuji, že v té době našli mnozí vědečtí pracovníci této fakulty, kterým nebyla z politických důvodů umožněna práce a vliv na studenty, „azyl“ v tehdejší Československé akademii věd (ČSAV), kde oproti vysokým školám panovalo poněkud liberálnější prostředí. I díky tomu čeští vědci dokázali udržet v řadě případů krok se světovou vědou a spojením s mezinárodní

1 Eva Zažímalová, předsedkyně Akademie věd České republiky.
Foto P. Jáchimová, AV ČR

vědeckou komunitou. Za všechny si dovoluji zmínit Jaroslava Heyrovského, nositele Nobelovy ceny za chemii, který řadu let působil na katedře fyzikální chemie PřF UK a počátkem 50. let převzal vedení nově založeného Polarografického ústavu ČSAV. Z oborů, které mi jsou blízké, bych ráda zmínila dva vynikající vědce, kteří působili na Přírodovědecké fakultě – profesora botaniky Bohumila Němce, zakladatele československé rostlinné anatomie, fyziologie a experimentální cytologie, a Karla Domina, který se zaměřoval především na taxonomii rostlin, fytogeografii a geobotaniku. Slova uznání si ale samozřejmě zaslouhuje i celá řada dalších vynikajících představitelů PřF UK z této nelehké doby.

Po r. 1989 se PřF UK plně integrovala do světové vědy jako rovnocenný partner. Zásadní změnou je, že obdobně jako v případě Akademie věd vedení fakulty již není slepým nástrojem stranické či státní politiky, ale významným orgánem moderujícím a ovlivňujícím dialog mezi jednotlivými vědními sekcemi, katedrami a ústavu ve všech základních oblastech. Podstatným dílem přispívá k tomu, že právě mnohé přírodovědné obory patří v České republice k těm nejrozvinutějším a dosahují úrovně zcela srovnatelné se světem.

Po 100 letech náročného vědecké a pedagogické práce je zřejmé, že Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy je moderní, důstojnou a vysoce respektovanou institucí v mezinárodním měřítku, přitažlivou pro české i zahraniční studenty a pedagogy a představuje jednoznačnou známku kvality. Za vedení Akademie věd mohu ujistit, že budeme i nadále podporovat vzájemnou spolupráci a co nejlepší úroveň našeho společného výzkumu. Závěrem upřímně přeji všem vědeckým a pedagogickým pracovníkům PřF UK, aby je jejich práce těšila a byla i v dalších letech a desetiletích pro rozvoj vědy, vzdělání i prosperitu naší země úspěšná a oceňovaná.